

Warszawa, dnia 8... września 2021 r.

870/2021/PIP/PK/ZG

**Szanowna Pani
Beata Zielińska-Janaszek
Prokurator Rejonowa
Kielce-Wschód w Kielcach
ul. Sandomierska 106
25-318 Kielce**

Szanowna Pani Prokurator,

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się z uprzejmą prośbą o poinformowanie o poczynionych ustaleniach w sprawie śmierci Arkadiusza Mortki, do której dojdź miało po policyjnej interwencji w dniach 5-10 lipca 2021 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim.

II. STAN FAKTYCZNY

Jak wynika z doniesień medialnych¹, Arkadiusz Mortka został zatrzymany 5 lipca 2021 r. w związku ze sprawą dotyczącą posiadania narkotyków. Następnie miał przebywać w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej w Ostrowcu Świętokrzyskim. Przed upływem 48 godzin od zatrzymania do sądu wpłynął wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Wówczas, jak wskazuje cytowany w publikacji pełnomocnik matki A. Mortki, adw. Marek Jesionek, 38-letni mężczyzna został przewieziony do szpitala, z którego został zwolniony w stanie ogólnym dobrym.

Wniosek o areszt nie został rozpoznany w ciągu 24 godzin, ale A. Mortka od razu miał być ponownie zatrzymany – ze względu na rzekomy atak na funkcjonariuszy Policji. Dnia 8 lipca 2021 r. wieczorem zatrzymany miał być przewieziony do Świętokrzyskiego Centrum Psychiatrii

¹ G. Walczak, *Zagadkowa śmierć Arkadiusza Mortki. Rodzina obwinia policję, prokuratura prowadzi śledztwo*, Gazeta Wyborcza Kielce 25.08.2021 r., <https://kielce.wyborcza.pl/kielce/7.47262,27493521,czy-policjanci-z-ostrowca-przyczynili-sie-do-smierci-arkadiusza.html> (dostęp: 3.09.2021 r.).

w Morawicy, a dwa dni później – na oddział ratunkowy szpitala w Kielcach, gdzie dojsć miało do zatrzymania akcji serca i śmierci mężczyzny.

Po śmierci Arkadiusza Mortki jego bliscy zwrócić mieli uwagę na budzące wątpliwość gwałtowne pogorszenie się stanu zdrowia zatrzymanego i siniaki, które zauważyli na całym jego ciele. Jak wynika z przytoczonej w publikacji wypowiedzi rzeczniczki ostrowieckiej Policji, asp. Eweliny Wrzesień, policjanci, którzy mieli kontakt z zatrzymanym, normalnie wykonują obowiązki i nie jest wobec nich prowadzone postępowanie dyscyplinarne. Jednocześnie Prokuratura Rejonowa Kielce-Wschód prowadzić ma śledztwo w sprawie przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy KPP w Ostrowcu Świętokrzyskim i spowodowania obrażeń, które doprowadziły do zgonu mężczyzny.

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Mając na uwadze, że śmierć osoby pozbawionej wolności (w tym osoby faktycznie pozbawionej wolności w trakcie policyjnej interwencji) może stanowić potencjalne naruszenie art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: *EKPC, Konwencja*), stanowiącego o prawie do życia, Fundacja pragnie poczynić kilka uwag w zakresie wynikających z tego prawa obowiązków państwa.

Zgodnie z art. 2 EKPC, prawo każdego człowieka do życia jest chronione i nikt nie może być umyślnie życia pozbawiony. Prawo to, podobnie jak wolność od tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, stanowi jedno z najważniejszych praw gwarantowanych w Konwencji, nie może być derogowane, a wszelkie ograniczenia muszą być rozumiane jak najbardziej ściśle².

Za L. Garlickim podkreślenia wymaga, że pozbawienie wolności przez funkcjonariuszy państwowych oznacza przejście przez nich odpowiedzialności za życie i integralność fizyczną danej osoby. Zakłada się bowiem, że – skoro już doszło do pozbawienia wolności – to osoba taka pozostaje pod pełną kontrolą państwa i nie może stwarzać zagrożeń, o jakich mówi art. 2 ust. 2 EKPC³. W przypadku śmierci osoby znajdującej się pod kontrolą państwa, Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: *ETPC, Trybunał*) przyjmuje domniemanie, że doszło do niej w wyniku działań funkcjonariuszy – ciężar przekonującego wykazania, że było inaczej, spoczywać będzie na

² Wyrok ETPC z dnia 27.09.1995 r. w sprawie *McCann i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 18984/91, §§ 146-147.

³ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 81.

państwie⁴. Obowiązek ten rozciąga się na przedstawienie spójnego i przekonującego ciągu wydarzeń oraz odpowiednich dowodów świadczących o prawdziwości przedstawionej przez funkcjonariuszy wersji wydarzeń⁵.

Z art. 2 EKPC wynika nie tylko ogólny materialny obowiązek ochrony życia ludzkiego i ściśle z nim powiązany zakaz pozbawiania życia, ale i proceduralny obowiązek przeprowadzenia efektywnego śledztwa w każdym przypadku, gdy zachodzi podejrzenie, że doszło do naruszenia obowiązku materialnego⁶. Konwencja zobowiązuje państwo do wyjaśnienia każdego przypadku utraty życia, który w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych. Zakaz pozbawiania życia przez funkcjonariuszy państwowych byłby bowiem praktycznie nieefektywny, gdyby nie istniała procedura, w której możliwa byłaby ocena każdego przypadku użycia „śmiertelnej siły”⁷.

Jak podkreśla ETPC „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone z urzędu, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia”⁸. Samo postępowanie zaś musi mieć charakter efektywny, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne pozbawienie życia. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowie człowieka (np. w wypadku pozbawienia wolności) nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia art. 2 w aspekcie materialnym⁹. Naruszeniem proceduralnego obowiązku rzetelnego śledztwa będą m.in. sytuacje, gdy prowadzący postępowanie będą osobami współpracującymi z osobami podejrzanymi¹⁰, zaniechanie przeprowadzenia czynności niezbędnych dla wyjaśnienia okoliczności sprawy¹¹, jak również niewystarczająco krytyczna ocena wersji wydarzeń przedstawionej przez podejrzaných funkcjonariuszy¹².

Śmierć człowieka nie będzie uznana za sprzeczną z tym artykułem wyłącznie w enumeratywnie wymienionych w art. 2 ust. 2 Konwencji sytuacjach, o ile wynika ona z bezwzględnie koniecznego użycia siły. „Bezwzględna konieczność” w tym zakresie oznacza

⁴ Wyrok ETPC z dnia 27.06.2000 r. w sprawie *Salman przeciwko Turcji*, skarga nr 21986/93, § 100.

⁵ Wyrok ETPC z dnia 26.02.2008 r. w sprawie *Mansuroğlu przeciwko Turcji*, skarga nr 43443/98, § 80.

⁶ Wyrok ETPC z dnia 30.03.2016 r. w sprawie *Armani da Silva przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5878/08, § 229.

⁷ Wyrok ETPC w sprawie *Armani da Silva...*, § 230.

⁸ Zob. wyrok ETPC z dnia 28.07.1998 r. w sprawie *Ergi przeciwko Turcji*, skarga nr 23818/94, z dnia 6.07.2005 r. w sprawie *Nachova i inni przeciwko Bułgarii*, skargi nr 43577/98 i 43579/98.

⁹ Wyrok ETPC z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie *Mojsiejew przeciwko Polsce*, skarga nr 11818/02, § 65.

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 15.05.2007 r. w sprawie *Ramsahai i inni przeciwko Holandii*, skarga nr 52391/99, §§ 335-341.

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 4.04.2006 r. w sprawie *Sergey Shevchenko przeciwko Ukrainie*, skarga nr 32478/02, §§ 72-73, wyrok ETPC z dnia 20.05.1999 r. w sprawie *Oğur przeciwko Turcji*, skarga nr 21594/93, §§ 90-93.

¹² Wyrok ETPC z dnia 8.04.2004 r. w sprawie *Özalp i inni przeciwko Turcji*, skarga nr 32457/96, § 45.

w szczególności konieczność rygorystycznej oceny, czy takie użycie siły było ściśle proporcjonalne do zamierzonego celu (wymienionego w art. 2 ust. 2 EKPC – obronie przed bezprawną przemocą, zgodnego z prawem zatrzymania, zgodnych z prawem działań podjętych w celu tłumienia zamieszek lub powstania). Brać należy pod uwagę również całokształt okoliczności towarzyszących danej sytuacji, w tym również możliwość kontrolowania sytuacji przez funkcjonariuszy czy przygotowania się do interwencji i zaplanowania jej przebiegu¹³. Ocena ta powinna zmierzać również do ustalenia, czy władze publiczne podjęły należyte starania w celu minimalizowania ryzyka dla życia osób, w sprawie których interweniowano¹⁴.

IV. WNIOSKI

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że z art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wynika zarówno obowiązek państwa powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, ale także rzetelnego i efektywnego wyjaśnienia każdego przypadku, w którym zachodzi przypuszczenie, że do śmierci dojdzie wskutek działania funkcjonariuszy.

Mając na uwadze powyższe, w świetle doniesień medialnych przypadek śmierci Arkadiusza Mortki budzi poważne wątpliwości i powinien zostać wyjaśniony w sposób odpowiadający wymogom wynikającym z art. 2 EKPC. Szczególne zaniepokojenie wzbudza fakt, że do śmierci zatrzymanego – jak wynika z relacji zamieszczonej w Gazecie Wyborczej – leczonego się jedynie na nadciśnienie, doszło niewiele po jego wypisaniu ze szpitala w dobrym stanie. Uwagę zwraca również fakt, że wobec policjantów uczestniczących w czynnościach z udziałem A. Mortki nie toczy się postępowanie dyscyplinarne (na to wskazano w artykule na łamach Wyborczej).

Z tego względu Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się do Pani Prokurator z uprzejmą prośbą o wnikliwe zbadanie przedmiotowej sprawy i poinformowanie Fundacji o poczynionych ustaleniach.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łemp *neudku*

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU
Piotr Kładoczny
Piotr Kładoczny

¹³ Wyrok ETPC w sprawie *McCann i inni...*, §§ 149-150, wyrok ETPC z dnia 9.10.1997 r. w sprawie *Andronicou i Constantinou przeciwko Cyprowi*, skarga nr 25052/94, § 182.

¹⁴ Wyrok ETPC w sprawie *Bubbins przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 50196/99, § 141.